

سر فصل دروس نیمسال دوم
سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰

رشته علوم و معارف قرآن

سطح چهارم

حوزه های علمیة خواهران

تحلیل آیات ناسخ و منسوخ

شناسه درس: ۴۰۶۱۲۰۸

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: بررسی و نقد دیدگاه های مفسران در مورد آیات ناسخ و منسوخ

ارزشیابی: ۳ نمره به فعالیت های کلاسی و ۵ نمره به فعالیت تکمیلی (تحقیق یا سمینار به انتخاب استاد) و ۱۲ نمره به امتحان کتبی اختصاص دارد.

توضیح: فعالیت تکمیلی این درس با رویکرد تطبیقی فرق و مذاهب انجام شود.

سرفصل:

○ کلیات:

- مفاهیم (نسخ، تفاوت نسخ با تخصیص و...، تطور اصطلاح نسخ)
- ضرورت و اهمیت
- پیشینه
- منابع

○ مبانی (خاستگاه و حکمت نسخ، گونه های نسخ، نسخ قرآن با غیر قرآن)

○ شرایط و شاخصه های نسخ

○ دلایل موافقان و مخالفان با تاکید بر نقد شبهات

● ادله موافقان

● ادله مخالفان

○ جریان های نو در مسئله نسخ

○ گستره و مصادیق نسخ

منبع اصلی: التمهید فی علوم القرآن، جلد دوم، محمد هادی معرفت.

منابع فرعی:

۱. بیان فی تفسیر القرآن، سید ابوالقاسم خویی.
۲. الآیات الناسخه و المنسوخه، سید مرتضی.
۳. الايضاح لناسخ القرآن و منسوخه، مکی بن ابی طالب.
۴. تنفيذ دعوى النسخ فى القرآن الکریم، جمال البناء.
۵. التبيان لرفع غموض النسخ فى القرآن، مصطفى زلمی.
۶. التفسیر القرآنی للقرآن، عبدالکریم خطیب (از منکران نسخ در قرآن).
۷. تفسیر تسنیم، عبدالله جوادی آملی.
۸. حقایق هامه، سید جعفر مرتضی عاملی.
۹. الآیات الناسخه و المنسوخه، سید مرتضی.
۱۰. نسخ و تخصیص و تقييد السنه النبويه للقرآن الکریم، عارف بن عوض الرکابی.

۱۱. النسخ فی القرآن الکریم، زیدمصطفی.
۱۲. الاتقان فی علوم القرآن، عبد الرحمن سیوطی.
۱۳. شبهات ردود، محمد هادی معرفت (نسخ تمهیدی).
۱۴. القرآن الکریم و روایات المدرستین، جل ۲، سید مرتضی عسکری.
۱۵. کتاب الناسخ و المنسوخ فی القرآن الکریم، ابی جعفر النحاس.
۱۶. نوآوری و نظرات جدید در گفتگو با آیت الله معرفت، بینات، شماره ۴۴، سال یازدهم، صص ۷۶-۵۰.
۱۷. لا نسخ فی القرآن، احمد الحجازی السقا.
۱۸. النسخ فی القرآن مفهومه و تاریخه و دعاواه، محمد صالح علی مصطفی.
۱۹. معالم المدرستین، ج ۳، سید مرتضی عسگری.
۲۰. نسخ در قرآن، عزت الله مولایی نیا.
۲۱. میزان فی تفسیر القرآن، سید محمد حسین طباطبائی.
۲۲. الناسخ و المنسوخ بین الاثبات و النفی، عبدالمتعال محمد الجبری.
۲۳. الناسخ و المنسوخ فی القرآن الکریم، قاضی ابی بکر بن العربی المعافر.
۲۴. نسخ در قرآن در تازه ترین دیدگاه ها، محمد هادی معرفت، بینات، شماره ۴۴، سال یازدهم، صص ۹۹-۱۰۷.
۲۵. النسخ عند الاصولیون، علی جمعه.
۲۶. النسخ فی القرآن الکریم در اسسه تشریحیه، تاریخیه نقدییه، دکتر مصطفی زید.
۲۷. نواسخ القرآن، ابن جوزی.

معارف قرآن

تاریخ و قرائات قرآن

تعداد واحد: ۲

پیش نیاز: ندارد

شناسه درس: ۴۰۶۱۲۰۹

نوع واحد: نظری

هدف: نقد و تحلیل دیدگاه‌ها در کتابت و جمع قرآن و قراءات و قراء

ارزشیابی: ۳ نمره به فعالیت‌های کلاسی و ۵ نمره به فعالیت تکمیلی (تحقیق یا سمینار به انتخاب استاد) و ۱۲ نمره به امتحان کتبی اختصاص دارد.

سرفصل:

- کلیات شامل: مفهوم شناسی (قراءت، قراءات، علم قراءت و علم تجوید و ...)
- ضرورت
- پیشینه
- مبانی نظری (مرجعیت اهل بیت علیهم السلام، اصالت قرآن، تعارض قراءات، ...)
- عوامل اختلاف قراءات
- تحلیل و ارزیابی روایات سبعة احرف
- تحلیل و ارزیابی حجیت قراءات
- تحلیل و ارزیابی تواتر قراءات
- شاخصه‌ها قراءت معتبر (مطابقت با نص قرآن، مطابقت با علوم ادبی قطعی، مطابقت با سنت قطعی، تواتر میان مسلمانان از دوره پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) و ...)
- تحلیل تاثیر اختلاف قراءات در تفسیر آیات اعتقادی، اخلاقی و فقهی
- شبهات پیرامون قراءات با رویکرد پاسخ به شبهات شرق شناسان.

روش تدریس: حل مسئله و ارائه کنفرانس

منابع اصلی:

۱. البیان، سید ابوالقاسم خویی.
۲. التمهید فی علوم القرآن، الجزء الثاني، محمد هادی معرفت.

منابع فرعی:

۱. درآمدی بر تاریخ قرآن، ریچارد بل.
۲. درآستانه قرآن، رژی بلاشر، دکتر رامیار.
۳. تاریخ النص القرآنی، نولدکه.
۴. شبهات و ردود، محمد هادی معرفت.
۵. قرآن و مستشرقان، محمد حسن زمانی.
۶. القرآن الکریم من المنظور الاستشراقی، دراسة نقدیة تحلیلیة، محمد ابولیله.
۷. دیدگاه اقتباس قرآن از منظر یوسف دره الحداد، حسین فقیه (مقاله).

۸. تحلیل و نقد مطالعات قرآنی مستشرقان، مجید معارف (مقاله).
۹. اصالت قرآن و تاریخ تدوین آن، موريس بوكای، حسن حبيبي (مقاله).
۱۰. بررسی دیدگاه خاورشناسان درباره تأثیر پذیری قرآن از فرهنگ یهودی و مسیحی، علی رضایی اصفهانی (مقاله).
۱۱. السبعه فی القرائات، ابن مجاهد.

علوم و معارف قرآن

بررسی و تحلیل توحید در قرآن

شناسه درس: ۴۰۶۱۲۱۰

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف: شناخت و تحلیل دیدگاه‌ها در اسماء و صفات الهی با تأکید بر مسائل مرتبط با توحید ربوبی و عبودی

ارزشیابی: ۳ نمره به فعالیت‌های کلاسی و ۵ نمره به فعالیت تکمیلی (تحقیق یا سمینار به انتخاب استاد) و ۱۲ نمره به امتحان کتبی اختصاص دارد.

توضیح: در صورت ارائه مقاله علمی - پژوهشی مرتبط به عنوان تحقیق، نیاز به امتحان کتبی نیست و ۲۰ نمره برای ارائه گواهی تأیید چاپ مقاله لحاظ می‌شود.

سرفصل:

- کلیات (تبیین دیدگاه قرآن):
 - مفهوم شناسی اسماء و صفات الهی، توحید، شرک و نفاق (تعریف، اقسام، ویژگی‌ها)
 - پیشینه
 - ضرورت
 - مبانی: تحلیلی بر رابطه و تعدد اسماء و صفات الهی. اختلاف نظر مباحث توحیدی در مذاهب اسلامی
 - روش‌شناسی طرح مباحث خداشناسی در قرآن و نسبت مباحث توحیدی قرآن با دانش‌های کلام و عرفان
 - روش قرآن در معرفی و اثبات ذات
 - میزان توجه قرآن به انواع صفات الهی و مراتب توحیدی در سوره‌های مکی و مدنی
 - تحلیل دلایل توجه ویژه قرآن به توحید در ربوبیت، الوهیت و عبادت
 - روش‌شناسی قرآن در زمینه گزارش و نقد عقاید و شبهات مشرکان و ملحدان (در موضوع خداشناسی و توحید)
 - مقایسه تطبیقی تفاسیر موضوعی در مبحث توحید
 - بررسی آیات مشکله توحیدی در قرآن کریم:
 - آیات متشابه توحیدی موهم جسمانیت (مانند آیات رؤیت، اتیان، یدالله، وجه الله، عرش و کرسی)
 - آیات متشابه در زمینه توحید افعالی (نظام علیت، اراده انسان، اسناد اضلال به خداوند، اسناد معاصی انسان به خداوند)
 - آیات متشابه صفات قهریه خداوند (تکبر، جباریت، قهاریت، مکر و استهزاء)
- روش تدریس:** حل مسأله و ارائه کنفرانس

* تذکرات:

- بررسی نظریه وحدت وجود از منظر ادله قرآنی در قالب فعالیت کلاسی و پژوهشی.
- بررسی چالش‌های مذاهب اسلامی در توحید در قالب روش‌های فرآیندی، تطبیقی و بینارشته‌ای بصورت کنفرانس.

منابع اصلی:

۱. توحید در قرآن، عبدالله جوادی آملی.
۲. التوحید و الشرك فی القرآن الکریم، جعفر سبحانی.
۳. معارف قرآن، ج ۱، محمد تقی مصباح یزدی.
۴. خدا از دیدگاه قرآن، سید محمد بهشتی.
۵. طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن، سید علی خامنه‌ای.
۶. روش طرح توحید در قرآن (خداپرستی یا خداشناسی)، عبدالکریم بهجت پور، فصلنامه علمی قیسات، دوره ۱۵ ف شماره ۵۷، شماره پیاپی ۵۷، پاییز ۱۳۸۹، صفحه ۹۴-۷۵.

منابع فرعی:

۱. کشف المراد، علامه حلی.
۲. کلام تطبیقی، ج ۱، علی ربانی گلپایگانی.
۳. جهان بینی توحیدی، (مجموعه آثار، ج ۲)، مرتضی مطهری.
۴. توحید، (مجموعه آثار، ج ۴)، مرتضی مطهری.
۵. الحکمة المتعالیة، ج ۶، صدر المتألهین.
۶. اسماء الله الحسنی و تجلیاتها فی القرآن الکریم، صالح قنادی.
۷. توحید از نگاه وحی، فلسفه و عرفان، سید جعفر سیدان.
۸. توحید در میزان، شمس الدین ربیعی.
۹. التفسیر الموضوعی لآیات التوحید فی القرآن، عبد العزیز الدردیر.
۱۰. التوحید و معرفة اسماء الله عزوجل و صفاته، محمد بن اسحاق ابن منده.
۱۱. اصطلاحات چهارگانه در قرآن، ابوالاعلی مودودی.
۱۲. تبیین و تحلیل اهداف، مسایل و ساختار توحید نظری در سیر نزولی آیات قرآن و مقایسه آن با کلام امامیه، محمد میثم حقگو، رساله دکتری، دانشگاه معارف اسلامی، ۱۳۹۷.
۱۳. تحلیل فرایند طرح مسائل توحید نظری در سیر نزول قرآن، محمد میثم حقگو، فصلنامه مطالعات تفسیری، دوره ۱۲، ش ۴۵، بهار ۱۴۰۰.
۱۴. پیام قرآن، ج ۴، ناصر مکارم شیرازی.
۱۵. رسائل توحیدی، سید محمدحسین طباطبایی.
۱۶. الإلهیات علی هدی الكتاب و السنة و العقل، جعفر سبحانی.
۱۷. تفاسیر مهم روایی و اجتهادی فریقین ذیل آیات مربوطه، به ویژه تفسیر میزان.